

Liberal Düşünce Topluluğu Üzerine Birkaç Not

Caner Erkân

Giriş

Hayatının büyük bir bölümünü başkasına bağımlı olarak yaşayıp oldukça ileri bir yaşta “gerçek” hayata atılanların ne kadar derin bir şoka girdiklerini, ancak yaşayanlar bilir. Hele bir de hayata atılan bu kişinin, ülkeyi “adam etmek” gibi kolayca yenilir yutulur cinsten olmayan gayeleri varsa, durum daha da vahimdir. Zira, hayat, bu tür kimselerin oyun oynayacağı bir zemin olmaktan çok uzaktır; eğer dicitilir, bir şeyler yapılmak istenirse, çoğu kere, “ofsayta düşmek” mukadderdir. Bu yazı, böyle bir mukadderatın öyküsü olarak da okunabilir.

Birkaç Hatırlatma

Bu yazıda, Liberal Düşünce Topluluğu’na oldukça geç bir tarihte katılan bir kimsenin, Toplulukla ilgili değerlendirmelerine yer verilmiştir. Ne var ki, değerlendirmelerimize geçmeden önce birkaç noktanın altını çizmek yararlı olacaktır. Birincisi, Liberal Düşünce Topluluğu ile ilgili olarak yapılan değerlendirmelerin, Topluluğun kurulduğu tarihten bu yana yapılmış döneme ait bir değerlendirme

olmadığı bilinmelidir. Zira, bu yazıyı yazan kişi, bu dönemin tamamına şahitlik etmemiştir. Dolayısıyla, oldukça kısa bir döneme ilişkin gözlemleri olan birisinin, kapsayıcı genellemeler yapması, kanaatimce, hem doğru hem de ahlâkî olmazdı. İkincisi, belki, bu sayıya yazı yazan başka arkadaşların da şikâyet edebileceği gibi, bizler, daha çok, akademik yazılar üzerinde uzmanlaşıyoruz. Gerçi bazılarımızın farklı yazı türleri üzerine denemelerinin olduğu söylenebilir; ancak, bu, genel durumu değiştirmez. Buradan hareketle belirtmeliyim ki, kendimize ait dahi olsa, bir değerlendirme yazısı yazmak, ayrı bir maharet gerektiriyor. Dolayısıyla, bu yazının bir değerlendirme/dönüp kendimize bakma yazısı olup olmadığı, eleştiriye açıktır. Bir başka ifadeyle, bu yazı, iddialı bir yazı olmaktan daha çok, mütevazı bir sesli düşünme yazısı olarak okunursa, daha yararlı olabilir.

Kaymakamlıktan Akademisyenliğe

Üniversiteyi kazandım. Birçok insan gibi, hayallerim vardı; “kaymakam” olmak, o güne kadar bir türlü tersine çeviremediğim kaderimi, belki de iktidar gücünü kullanarak

başkalarının kaderini değiştirerek, unutmak istiyordum. Ne var ki, daha üniversite birinci sınıfta, aslında “kaymakam” olmanın da bazı şeyleri değiştirmek için önemli bir “makam” olmadığını öğrendim. Aslında sorun “siyasî” idi. Yani, “kaymakam” da sonunda siyasî iktidarın politikalarını taşrada uygulayan bir kamu görevlisinden başka bir şey değildi. O hâlde, siyaset üzerinde durmak gerekiyordu.

Artık hayallerimi gerçekleştirme düzleminin siyaset olduğunda karar kılmıştım. Aradan belli bir süre geçtikten sonra, siyasette, tepeden inenlerin daha avantajlı olduklarını görecektim. Yapımın birçok meslek için uygun olmadığını düşünüyordum. Şimdi pek makbul olmasa da, o günlerde oldukça revaçta olan bir mesleğe, akademisyenliğe başlamak, siyasete bu sayede elde ettiğim bilgi ve deneyimlerimle devam etmek istiyordum. Ancak, “yabancı dil” engeli vardı. İkinci sınıfın sonunda, İngilizce’den bütünlemeye kaldım. Bir arkadaşımın ısrarıyla bu dili öğrenebileceğim konusunda kendimi ikna ettim. Artık yeni rotam belliydi: Yabancı dil işini halledecek; bir üniversitede göreve başlayacaktım.

Akademisyenlikle Birlikte Gelen “İsyana Ruh Hali”

Üniversite bitti. Mezun olmadan önce alınan 5 Nisan Kararlarının azizliğine uğrayarak, yaklaşık bir yıla yakın işsiz olarak beklemek zorunda kaldım. Başka sınavlara itibar etmedim. Araştırma görevliliği sınavlarını kolladım. Ne var ki, bu sınavlarda, ilk başlarda, bilginin önemsendiğini düşünmeme rağmen, sonraları, aksinin daha doğru olduğunu gördüm. Geç de olsa, artık asistan olmuştum.

Asistanlıkla birlikte, bir anlamda, çok moda bir tabirle, sanal bir dünyadan “gerçek dünya”ya, buraya, ayağımızın yere bastığı bir yere inmiştim. Sanal dünyanın bana sunduğu bütün imkânlar, artık tek tek elimden ka-

çıp gidiyordu. Umutlarımın, her gün biraz daha ertelendiği, bir başka bahara bırakıldığı günlerdi. Bu durumda, bugün geriye dönüp baktığımda, çok çeşitli tavırlar alınabileceğini söyleyebiliyorum. Ancak, ben, en kolayını (veyahut da en zorunu) seçerek içime kapandım. Artık, beni ben yapan bağların koptuğu; bir anlamda, kendi krallığımı ilân ettiğim günlerdi. Kanaatimce, bir insanın hayatındaki dönemleri, kriz anlarındaki son gerekçeye dayandırmak doğru bir yaklaşım değil. Benim için de aynı şey geçerli. Ayaklarıma, kalbime ve beynime vurduğum prangaları çözdükçe, rahatladığımı, hadi biraz daha hoş giden bir ifadeyle söyleyeyim, özgürleştiğimi gördüm. Hayatımın hiçbir döneminde kimsese kafa tutmamıştım. Artık “uyusal bir koyun” olmaktan çıkıp “kafa tutan bir adam” olmuştum; duyduğum, okuduğum her şeyi sorgulayan birisi olup çıkmıştım. Bu durum, zaten epey azalmış olan eski bağların kalanının da kopmasını beraberinde getirecekti.

Hem İyi Hem Kötü

İçime kapanık bir hayat, akademik anlamda verimli ama, kişisel dünyam açısından bakıldığında ise, oldukça sorunluuydu. İlk başta, evliliğin hayatımdaki boşluğu dolduracağını düşündüm. Bir akşam, çok yakın bir dostumla bu tür sorunlar üzerine muhabbet ederken, evlenmeye karar verdim. Kısa bir süre sonra, bugün beni hayata bağlayan üç önemli insandan birisiyle, eşimle tanıştım. Kendimce bazı ilkeler edinmiştim. Evlenmeyi düşündüğüm birini bulduğumda, üç ay içinde evlenmek bunlardan birisiydi. Gerçi, bir hafta rötar yaptık; ama, ilk tanıştığım günün üzerinden üç ay bir hafta daha yeni geçmişti ki, hâlihazırdaki eşimle evlendik. Bu, aynı zamanda, akademik hayatta neredeyse tartışılmaz bir dogma gibi sürekli tekrarlanan bir klişe ifadeye de başkaldırı demektir: “Asistan adam, doktorasını bitirmeden evlenmemeli;

evlenirse bile, çocuk sahibi olmamalı.” Kanaatimce, bu tamamen safsatadan ibaret bir şey.

İçine kapanık olarak geçirdiğim dönem devam ediyor; neredeyse, hemen herkesle bağlarım teker teker kopuyordu. Beni hayata, bağlayan iki şey vardı: Eşim ve birisi, evliliğimizin ikinci yılının başında, diğeri de üçüncü yılının sonunda dünyaya gelen iki çocuğum; eşimin “kumam” diye nitelendirdiği kitaplarım.

Bu dönem, yaklaşık dört seneye yakın sürdü.

Toplulukla İlk Tanışma

Toplulukla ilk tanıştığım günlerde, akademik hayata veda edip etmeme konusunda, birçok insan gibi, ben de kafa yoruyordum. Aslında, birkaç kez bu işe girişmek istemiş; ancak, yapımın başka işleri kaldırmayacağı düşünceyle vazgeçmiştim. Akademisyenlikten vazgeçme düşüncemin en önemli gerekçesi, tatminsizlikti. Belki, iktisadî gerekçeler de vardı; ancak, benim için en önemli gerekçe, performansımı tam olarak değerlendir(c)memden kaynaklanan bir tatminsizlikti. Doğrusunu söylemek gerekirse, bazı girişimlerde bulunmuş; akademik hayatıma katkı da sağlayacak yeni uğraşlar peşinde olmuştum. Ancak, bu konuda, somut bir gelişme olmamıştı.

Benim Toplulukla ilk tanışmam, okumalarım sayesinde oldu. Çevre sorunlarının tamamen devlet tarafından çözülebileceğine ilişkin bir kanaati taşıyordum. Ancak, öyle bir zaman geldi ki, okuduklarımdan yola çıkarak, çevre sorunlarının çözümü için alternatif yaklaşımlardan da söz edilebileceğini düşünmeye başladım. Hatta, bu çerçevede bir yazı da kaleme aldım. Ancak, yazıyı yazdıktan sonra, bu yazının, eskiden yazı yazmış olduğum bazı dergilerin genel yayın çizgisiyle uyumlayabileceğini gördüm. Yazıyı da yayımlatmak istiyordum. İşte, Topluluk, bu yazıyı hangi dergide yayımlatabilirim ya da bu yazı, hangi derginin genel yayın politika-

sıyla çelişmez şeklindeki bir gayretin sonucunda karşıma çıktı.¹ Yazıyı, Ankara’da oturmama rağmen, başka dergilere olduğu gibi, postayla Liberal Düşünce dergisine gönderdim. Aradan birkaç gün geçtikten sonra bir telefon aldım. Telefondaki bayan (muhtemelen bu bayan Özlem Çağlar Yılmaz’dı):

- “Caner Erkân Bey ile mi görüşüyorsunuz?” diye sordu. Ben:

- “Evet” dedim. Benim cevabım üzerine telefondaki bayan:

- “Prof. Dr. Atilla Yayla sizinle görüşmek istiyor” diye devam etti. Atilla Hoca, beni yazımla ilgili görüşmek üzere Topluluğa davet etti. Gittim; bir süre görüştük. O güne kadarki akademik hayatımda, ilk kez, “Prof. Dr.” unvanlı birisi doğrudan beni telefonla arıyordu. Burada hemen bir noktanın altını çizeyim: Aslında bu, Atilla Hoca’nın olağan hâliydi. Bu ilk tanışıklığımız ve tanıştığımız günden itibaren Atilla Hoca’yla ilgili gözlemlerimden yola çıkarak, şunu söyleyebilirim: *İnsan ilişkilerinde olduğu gibi, akademik camiada yer edinmenin/itibarlı bir yere sahip olmanın en önemli yanlarından birisi, karşınızdaki kişiyi ciddiye almaktır. Gönül rahatlığıyla ifade edebilirim ki, Topluluk, kendisiyle muhatap olanları (bu doğrudan olabileceği gibi, örneğin yazı göndermek suretiyle dolaylı bir şekilde de olabilir), ciddiye alıyor. Buna emin olun.*

Yeni Bir Dönem

Ne var ki, ben uzun süre Topluluğa bir daha uğramadım. Okumalarım devam etti. Ancak,

¹ Aslında, Topluluktan Atilla Yayla Hocayla tanışıklığımız lisans eğitimime kadar gerilere gidiyordu. Ancak, aldığımız eğitimin daha çok kolektivist bir çizgide olmasından dolayı, Atilla Hoca’nın vermiş olduğu dersi, “ucûbe” olarak kabul edip burun kıvrıyorduk. Hatta bazen bu dönemde böyle düşünenler de mi var, diye espri yaptığımızı hatırlıyorum. Garip ama; bizim Atilla Hoca’dan bu dersi aldığımız yıl, 1992 idi. Oysa aynı dönemde, kolektivist düşüncenin kâğıttan kuleleri tek tek yıkılıyordu.

öyle bir zaman geldi ki, bu arada tercüme ettiğim makalelerden birisinin doğrudan “liberal” gelenek içinde yer aldığını farkettim. Bu “tercüme” yazımı da Liberal Düşünce dergisine gönderdim. Tekrar davet aldım. Topluluğa ikinci defa gittiğimde, Atilla Hoca, “Liberal Düşünce dergisinin editörlüğünü yapanlara yardım eder misin?” diye sordu. Ben de yapabileceğimi belirttim. Genel olarak, bizim kültürümüzde, “Senin kafan hiçbir şeye çalışmaz” anlayışının yaygın olduğu; çocukluğumuzdan itibaren, hep birilerinden medet umduğumuz gerçeği dikkate alındığında, Atilla Hoca’nın bu teklifi, oldukça önemliydi; hatta şok ediciydi de denilebilir. Buradan hareketle de şunu söyleyebilirim: *Topluluk, gelen yazılardan yola çıkarak veya başka yollarla tespit edebildiği yetenekleri köreltmeyi değil, teşvik etmeyi amaçlıyor. Hatta, bunun için gerekirse risk bile alıyor.* Bu konudaki başarısı, elbette tartışılabilir; ancak, niyet olarak bunun var olduğunu belirtmeliyim.

Bu teklifin benim hayatımda önemli yanımlarının olduğunu belirtmeliyim. Editörlük işini yapanların işinin aslında hiç de kolay olmadığını gördüm; örneğin, Liberal Düşünce dergisine onlarca yazı geliyor; ancak, bunlardan sadece bir kısmı yayımlanabiliyordu. Bu süreç ilk bakışta çok kolay gibi gözüküyor; oysa, gelen yazıların ilk okuması ve bazılarının baştan elenerek yazarına bir değerlendirme yazısının gönderilmesi; ilk değerlendirmeden geçen yazıların o konuyla ilgili olan hakemlerden birisine gönderilmesi; gelen hakem raporuna göre yayımlanacak yazıların bir tasnife tâbi tutulması; bu yazıların belli birtakım ilkelere göre yayımlanması; bütün bu süreçte, yazıların dil ve biçim açısından kısmen veya tamamen düzeltilmesi; bütün bunlar, hiç de kolay işler değildi. Bu konuda bana verilen fırsatı değerlendirmeye çalıştığımı; Liberal Düşünce dergisi editöryasından oldukça önemli şeyler öğrendiğimi

belirtmeliyim. Ancak, öğrenmenin sonu olmadığını, her gün yeni şeyler öğrenilebileceğinin de farkındayım.

Tereddütleri Gideren Görüşme

Artık Topluluğa biraz daha sık uğruyordum. Ama bir taraftan, akademik hayata devam edip etmeme konusunda da karar vermek istiyordum. Bir gün, Atilla Hoca’ya, kendisiyle özel bir görüşme yapmak istediğimi belirttim. Kabul ettiler. Oturduk; bu meseleyi, enine boyuna konuştuk. O görüşmeden sonra, artık akademik hayatta kalmaya devam kararı almıştım.

Çok Boyutlu Bir Akademik Hayat

Ülkemizdeki akademik hayatın oldukça yavan olduğunu belirtmek gereksiz. Birçoğumuz için yazılan yüksek lisans ve doktora tezleri, ondan sonraki akademik hayat için yeteri kadar sermaye stoku anlamını taşıyor. Oysa, akademik hayatta, tezlerin dışında, makale ve kitap yazmak, sempozyum ve kongrelerde bildiri sunmak, tercüme faaliyetine girişmek, çeşitli düzeylerde editörlük yapmak, rapor hazırlamak ve bu sayılanları hem yurt içinde hem de yurt dışında yapabilecek donanıma sahip olmak gibi, başka birçok şeyin daha yapılması gerektiğinden söz edilebilir. *Eğer akademik hayat, bu şekilde geniş bir perspektifte algılanması gereken bir şey ise, Topluluğun bu konuda da oldukça önemli işlevler üstlendiğini belirtmeliyim.* Gerçi, henüz bütün bu sayılan konularda Topluluk gereken her şeyi yapmaktadır gibi bir iddia ileri sürmek, yanlış olacaktır; ancak, Toplulukla ilişkili olan arkadaşlara böyle bir akademisyenlik perspektifinin verilmesi, kanaatimce, takdire şayandır. Topluluk, faaliyetler alanını sürekli daha genişleterek, entelektüel hayatın zenginleşmesine önemli katkılar sağlayacak gibi gözüküyor.

Lâf Değil İş Yapmak

Topluluğa gelenler bilirler. Aslında Topluluk, en azından bugün itibariyle, bir daire içinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Büyük kompleksler içinde faaliyetlerini sürdüren başka birçok kurum ve kuruluştan daha yoğun bir çalışma, Toplulukta görülebilmektedir. Topluluk, esnek ama hummalı bir çalışma anlayışını benimsemiş gözükmektedir.

Topluluk, bugünlerde, bir taraftan büyümenin de yollarını aramaktadır. Bugüne kadarki gözlemlerimden yola çıkarak diyebilirim ki, her büyümenin hantallaşma/bürokratikleşme gibi sorunları beraberinde getirdiğini unutmamak gerekir. Topluluk, bir taraftan büyürken, diğer taraftan da kurumsal olarak büyümenin (sayısal olarak büyümeyi kastetmiyorum) yan etkilerini de bugünden görmek durumundadır. Aksi halde, bugün için mütevazı ama, oldukça iyi çalışan bir kurum yerine; oldukça heybetli ama hantal işleyen bir kurum karşımıza çıkabilir.

Son Söz

Hayatımda radikal dönüşümler yaşadığımı; örneğin, hayata küskün halimi terkettiğimi söyleyemem. Ancak, işler iyiye gidiyor. En azından, bana öyle geliyor. Topluluk, herhalde, hayata tekrar tutunma konusunda, bana önemli bir katkı yapmış gibi gözüküyor. Eğer bir gün, tekrar geleceğe bugünkünden daha umutlu bakabilirsem, bunda, Topluluğun önemli bir payı olacak.

Bu arada, yazıyı, baştan itibaren okuyanlar, siyaset konusunda bugün ne düşündüğümü merak edebilirler. Topluluktan öğrendiğim bir başka şey de, fikir hareketlerinin siyasi hareketlerden daha etkili olduğu yönündeki düşünceydi. Galiba, ufukta siyaset gözüküyor. Şu an, tıpkı Topluluk gibi, bütün siyasi partilere eşit uzaklıkta duruyorum. Gerçi, oturduğum yere daha yakın olan partiler var; ama bu yakınlık, sadece mekânsal anlamda bir yakınlıktan ibaret.

Açık Toplum

e-dergi

özgürlüğün on-line adresi
www.liberal.org.tr